

Školský poriadok

Identifikačné údaje školy a školského zariadenia

Názov školy a školského zariadenia:

Súkromná základná škola slobodného demokratického vzdelávania, Galaktická 9, Košice
Súkromný školský klub detí ako súčasť Súkromnej základnej školy slobodného demokratického vzdelávania, Galaktická 9, Košice

Adresa: Galaktická 9, 040 12 Košice

Vyučovací, resp. výchovný jazyk: slovenčina

Identifikačné údaje zriaďovateľa

Zriaďovateľ: Ťahanovská záhrada

Právna forma: občianske združenie, v registri min.vnútra: Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)

IČO: 52101606

Sídlo: Ťahanovská 2038/74, 04013 Košice-Ťahanovce, Slovenská republika

Registračné číslo: VVS/1-900/90-55162

Registrový úrad: MV SR

Štatutárny zástupca:

Ing. Juraj Mazák, Ing. Paed. IGIP, nar. 22.02.1987, výkonný riaditeľ, spôsob konania: samostatne

Kontaktné údaje

Web stránka: www.slobodnaskola.sk

info@slobodnaskola.sk, 0948 948 247

Kontakt pre médiá:

media@slobodnaskola.sk, 0948 948 247

Zriaďovateľ:

občianske združenie Ťahanovská záhrada

Ing. Juraj Mazák, Ing. Paed. IGIP

info@tahanovskazahrada.sk, 0911 157 038

Facebook: www.facebook.com/slobodnaskolask

Pedagogický garant projektu:

PaedDr. Lenka Mazáková,

supervízor pre pedagogiku, učiteľka ISCED1,

špeciálna pedagogička

info@slobodnaskola.sk, 0948 394 943

Kontakt pre rodičov a zápis:

Mgr. Katarína Maliňáková

školská psychologička

Školský poriadok

zodpovedná osoba:

schválený zriaďovateľom dňa:

platný od:

Školský poriadok je súhrn noriem spolužitia a spolupráce celého školského kolektívu žiakov, učiteľov a ostatných pracovníkov školy a zákonných zástupcov. Jeho uplatňovanie v praxi v podstatnej miere prispieva k naplneniu poslania školy.

I. Práva a povinnosti žiaka a jeho zákonného zástupcu

Práva a povinnosti žiaka a jeho zákonného zástupcu upravuje zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v §144 a §145, pričom táto úprava je pre všetky dotknuté strany záväzná v jej aktuálne platnej podobe. Žiak, zákonný zástupca a pracovníci školy majú právo na pravdivé a úplné informácie v rozsahu im náležiacom.

II. Dochádzka do školy, príchod a odchod zo školy

Škola je pre rodičov a žiakov otvorená každý pracovný deň od 7:30 do 16:30. Žiak prichádza do školy včas, podľa rozvrhu hodín. Žiaci prichádzajú na vyučovanie najneskôr 10 minút pred začiatkom vyučovania, aby sa stihli na vyučovanie pripraviť (prezúť, odložiť svoje veci atď.). Mimo vyučovania sa v priestoroch školy a okolí zdržuje len v čase, keď to určí vyučujúci a je pod jeho priamym dozorom. V prípade pobytu skupiny mimo areálu školy sa zdržiava výhradne pod dozorom učiteľa, ak ten neurčí inak.

Je povinnosťou žiaka a zákonného zástupcu vyhnúť sa noseniu takých predmetov do priestorov školy alebo vykonávaniu takých činností (vrátane manipulácie s elektrickými zariadeniami a oknami), ktoré by mohli byť nebezpečné pre zdravie, rozptyľujúce alebo vedúce k majetkovej ujme. V prípade vzniku ujmy na zdraví alebo majetky je toto povinný žiak, resp. jeho zákonný zástupca nahradiť.

Žiak svoju neprítomnosť v škole zdokumentuje písomným dokladom od lekára alebo od rodiča v elektronickej žiackej knižke. Zákonný zástupca je povinný informovať učiteľa o neprítomnosti dieťaťa: ak je to plánovaná neprítomnosť (cestovanie, prehliadka u lekára a pod.), tak dopredu aspoň 24 hodín; ak žiak vymešká vyučovanie neplánovane (choroba, nepredvídané udalosti a pod.), je zákonný zástupca povinný informovať učiteľa o dôvode do 24 hodín (edupage, osobný alebo telefonický rozhovor, sms, e-mail). Zákonný zástupca má za povinnosť informovať sa o prebratom učive počas neprítomnosti dieťaťa.

Nepřítomnosť maloletého dieťaťa alebo žiaka, ktorá trvá najviac tri po sebe nasledujúce vyučovacie dni, ospravedlňuje jeho zákonný zástupca; vo výnimočných a osobitne odôvodnených prípadoch škola môže vyžadovať lekárske potvrdenie o chorobe dieťaťa alebo žiaka alebo iný doklad potvrdzujúci odôvodnenosť jeho nepřítomnosti. Ak nepřítomnosť dieťaťa alebo žiaka z dôvodu ochorenia trvá dlhšie ako tri po sebe nasledujúce vyučovacie dni, predloží žiak alebo jeho zákonný zástupca potvrdenie od lekára.

Ak nemôže žiak prísť do školy pre vopred známu príčinu, požiada o uvoľnenie triedneho učiteľa. Na jednotlivú vyučovaciu hodinu uvoľní žiaka príslušný učiteľ, na jeden deň triedny učiteľ, na viac dní na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu žiaka riaditeľ školy. Ak sa žiak nemohol pripraviť sa na vyučovanie, primeraným spôsobom sa ospravedlní na začiatku hodiny.

Každá neospravedlnená hodina sa oznamuje zákonným zástupcom žiaka. Výchovné opatrenia za vymeškané neospravedlnené hodiny: 1 – pokarhanie riaditeľa, 2-9 – pokarhanie riaditeľa s návrhom na zníženie známky zo správania; 10-29 – pokarhanie riaditeľa s návrhom na zníženie známky zo správania o 2 stupne; nad 29 hodín – pokarhanie riaditeľa s návrhom na zníženie známky zo správania o 3 stupne.

Učiteľ má právo udeliť neospravedlненú hodinu pri opakujúcich sa neskorých príchodoch, za každé tri neskoré neospravedlненé príchody jednu neospravedlненá vyučovacia hodina. V prípade akejkoľvek mimoriadnej udalosti a havárie sa žiak riadi pokynmi zamestnancov školy.

Za ospravedlненé dôvody neprítomnosti v škole sa považuje choroba žiaka, mimoriadna udalosť v rodine, prípadne iné závažné okolnosti, ktoré odobrí riaditeľ školy. Žiak sa môže zúčastniť školských súťaží, výletov, exkurzií len s informovaným súhlasom zákonného zástupcu.

Žiak môže odísť zo školy v časoch, ktoré sú uvedené na informačných kanáloch školy. Žiak odchádza zo školy v sprievode zákonného zástupcu alebo inej osoby, ktorá bola uvedená zákonnými zástupcami; tieto osoby môžu byť požiadané o preukázanie svojej totožnosti. Ak žiak odchádza sám, musí mať na to písomný súhlas zákonného zástupcu.

Učiteľ musí vedieť o odchode žiaka. Zákonný zástupca je povinný odchod žiaka oznámiť učiteľovi. Maloletý žiak nemôže v prípade nevoľnosti alebo úrazu odísť zo školy sám. Žiak svoj problém oznámi učiteľovi alebo vedeniu školy, ktorí rozhodnú po konzultácii so zákonným zástupcom o ďalšom postupe.

Po skončení školskej akcie mimo budovy školy a v čase po skončení vyučovania môžu odísť žiaci 2. stupňa so súhlasom učiteľa domov. Miesto rozchodu musí byť určené tak, aby sa zabezpečil neohrozený návrat žiakov domov, najlepšie pred budovu školy.

V prípade akútneho zhoršenia zdravotného stavu dieťaťa, ktoré si vyžaduje neodkladnú lekársku pomoc, škola **najskôr bezodkladne kontaktuje zákonných zástupcov dieťaťa (ZZ1 a ZZ2)**.

Ak nie je možné kontaktovať zákonných zástupcov dieťaťa, škola najprv kontaktuje Rýchlu zdravotnú pomoc (RZP) a zabezpečí sprievod dieťaťa do nemocnice zamestnancom školy, ktorý s dieťaťom zotrva počas nevyhnutných ošetrení a vyšetrení až do príchodu zákonných zástupcov.

III. Vyučovanie

Vyučovacie hodiny v škole prebiehajú v časoch podľa organizácie vyučovania uvedenej v školskom vzdelávacom programe a podľa rozvrhu hodín schváleného riaditeľom školy, ktorý je dostupný na informačných kanáloch školy. V prípade potreby a schválenia riaditeľom môže učiteľ upraviť rozvrh dňa podľa povahy aktivít, aktuálneho vývoja počasia, potreby blokového vyučovania alebo prepojenia tried. Škola i komunita prihliada pri činnostiach na individuálne potreby znevýhodnených žiakov. Žiak je zodpovedný za dodržiavanie školského rozvrhu, pravidiel komunity, v ktorej sa pohybuje, pracovného poriadku na svojom mieste, v pomôckach, ktoré používal a vykonanie prípravy na vyučovacie hodiny podľa pokynov učiteľa. Žiaci majú právo riešiť problémy, vylepšovať pravidlá správania a aktívne sa podieľať na formovaní komunitného spoluzitia v zmysle demokratických zásad spoločnosti. Žiaci každej triedy majú povinnosť prijaté pravidlá v triede dodržiavať. V priebehu roka môžu byť pravidlá v komunite diskutované, upravené a doplnené podľa vzniknutých okolností. Priestor vyučovania môže žiak opustiť len so súhlasom učiteľa. Škola po dohode poskytne, uskladní alebo zapožičia pomôcky na domáce použitie. Na hodiny telesnej výchovy sa žiak prezlieka do čistého cvičebného úboru podľa pokynov učiteľa.

Prestávky slúžia na oddych, návštevu toalety, občerstvenie, presun do odborných učební a na prípravu na nasledujúcu hodinu; riadia sa pokynmi učiteľa, ktorý má dozor; neopúšťajú budovu školy. Dozor je vykonávaný zamestnancami podľa pokynov riaditeľa školy zvyčajne pred začiatkom vyučovania, počas prestávok a po skončení vyučovania.

Počas aktivít organizovaných školou a v jej areáli sa všetkým prísne zakazuje propagovať, prechovávať a užívať akékoľvek návykové a psychotropné látky. Každé poranenie počas aktivít a v areáli školy musí svedok okamžite a bezodkladne hlásiť zamestnancom školy; taktiež agresivitu, fyzické či psychické

ubližovanie, prejavy extrémizmu, propagáciu symbolov, myšlienok a hnutí smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd.

IV. Výchovné opatrenia

Pochvaly a iné ocenenia sa udeľujú za mimoriadny prejav aktivity a iniciatívy, za záslužný alebo statočný čin, za dlhodobú úspešnú prácu pre kolektív. Pochvaly sa udeľujú ústne alebo písomne pred kolektívom triedy alebo školy. V osobitne odôvodnených prípadoch môže udeliť pochvalu žiakovi zriaďovateľ či iná verejná osoba. Pochvala a pokarhanie od triedneho učiteľa či riaditeľa školy sa udeľuje na tlačivách, ktoré sa zasielajú v jednom exemplári zákonným zástupcom, druhý sa zakladá do evidencie školy. Pokarhania sa udeľujú za porušenie školského poriadku. Každému opatreniu predchádza objektívne prešetrenie previnenia a poklesku, o ktorých je zákonný zástupca informovaný a môže ich byť účastný. Na základe posúdenia účinnosti týchto výchovných opatrení alebo opakovania priestupkov pedagogická rada zhodnotí správanie sa žiaka za uplynulý polrok a navrhne žiakovi známku zo správania.

V Košiciach, 28.8.2025

Dodatok č. 1

k školskému poriadku

Pravidlá používania mobilných telefónov alebo obdobných osobných zariadení elektronickej komunikácie

Používanie akýchkoľvek elektronických zariadení a technických komunikačných prostriedkov prinesených do školy (ďalej len "zariadenie") sa v škole riadi príslušnou legislatívou, najmä §151a zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) v znení neskorších predpisov.

Výnimku pre používanie zariadení v škole je možné získať:

- pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, ktorí ho potrebujú na účely súvisiace s ich zdravotným znevýhodnením (napr. monitorovanie zdravotného stavu),
- v prípade, ak zariadenie prispieva k napĺňaniu vzdelávacích štandardov štátneho vzdelávacieho programu a zároveň jeho použitie na účel výchovy a vzdelávania povolí učiteľ príslušného vyučovacieho predmetu (napr. na vyhľadávanie informácií, testovanie, vzdelávaciu aplikáciu).

Mimo týchto výnimiek musí byť počas celého vyučovania vrátane prestávok zariadenie uložené v školskej skrinke žiaka alebo u pedagogických zamestnancov školy. Zamestnanec školy má právo žiakovi zariadenie odobrať a uložiť ho na bezpečné miesto. Následne škola informuje zákonného zástupcu o možnom termíne osobného prevzatia zariadenia.

Tento dodatok je platný v plnom rozsahu od 1.1.2025

Dodatok č. 2

k školskému poriadku

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní

Článok 1

Všeobecná časť

Pri dodržiavaní zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní škola a školské zariadenie postupuje podľa Štandardov dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní (ďalej len „Štandardy“), ktoré vydáva MŠVVaM SR a ich znenie je súčasťou dodatku školského poriadku.

Štandardy sú základné pravidlá, princípy a postupy predchádzania a eliminácie segregácie vo výchove a vzdelávaní. Ich uplatňovanie prispieva k dodržiavaniu princípov výchovy a vzdelávania podľa školského zákona v školách a školských zariadeniach. Vychádzajú z ustanovení Dohovoru o právach dieťaťa:

Článok 2 ods. 1: Zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Článok 2 ods. 2: Urobiť potrebné opatrenia na to, aby bolo dieťa chránené pred všetkými formami diskriminácie alebo trestania, ktoré vyplývajú z postavenia, činnosti, vyjadrených názorov alebo presvedčenia jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny.

Článok 3 ods. 1: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Článok 29 ods. 1: Výchova a vzdelávanie dieťaťa má smerovať k:

- a) rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho jedinečných daností a duševných a fyzických schopností v ich najvyššej možnej miere;
- b) rozvíjaniu úcty k ľudským právam a základným slobodám a k zásadám zakotveným v Charte Organizácie Spojených národov;
- c) rozvíjaniu úcty k rodičom, k vlastnej kultúrnej, jazykovej a hodnotovej identite a k hodnotám krajiny, v ktorej dieťa žije i k hodnotám krajiny svojho pôvodu a k iným kultúram;

d) príprave dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, rovnosti pohlaví a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu;

e) rozvíjaniu úcty k prírodnému prostrediu¹.

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie sú rozpracovaním a realizáciou praktickej časti *Metodickej príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní*².

Štandardy v prepojení na metodickú príručku napomáhajú naplneniu princípu „zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie“³.

Segregáciu vo výchove a vzdelávaní definuje školský zákon nasledovne: „*konanie alebo opomenutie konania, ktoré je v rozpore so zásadou rovnakého zaobchádzania podľa osobitného predpisu 2a) a v dôsledku ktorého dochádza alebo by mohlo dôjsť k priestorovému, organizačnému alebo sociálnemu vylúčeniu skupiny detí a žiakov alebo účastníkov výchovy a vzdelávania alebo k ich oddelenému vzdelávaniu okrem vzdelávania poskytovaného v súlade s medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná pri uplatňovaní práv národnostných menšín na výchovu a vzdelanie v jazyku príslušnej národnostnej menšiny a pri vytváraní podmienok na vzdelávanie detí so zdravotným znevýhodnením alebo nadaním a žiakov so zdravotným znevýhodnením alebo s nadaním so zohľadnením ich vôle a záujmov a vôle a záujmov ich zákonných zástupcov, ak je účasť na takom vzdelávaní voľiteľná a zodpovedá úprave podmienok výchovy a vzdelávania podľa tohto zákona, osobitne pre výchovu a vzdelávanie na rovnakom stupni vzdelania.*“⁴

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní sa týkajú všetkých oblastí, ktoré upravuje školský poriadok podľa školského zákona (Zákon č. 245/2008 Z. z., § 153 ods. 1):

- výkon práv a povinností žiakov a ich zákonných zástupcov v škole, pravidiel vzájomných vzťahov a vzťahov s pedagogickými zamestnancami a ďalšími zamestnancami školy,
- prevádzka a vnútorný režim školy, ▪ podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí a žiakov a ich ochrany pred sociálno-patologickými javmi, diskrimináciou alebo násilím,
- podmienky nakladania s majetkom, ktorý škola alebo školské zariadenie spravuje, ak tak rozhodne zriaďovateľ.

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní definujeme ako Štandardy postojov a hodnôt a Štandardy vyplývajúce z definície segregácie vo výchove a vzdelávaní.

Článok 2

¹ Dohovor o právach dieťaťa (OSN, 1989) In Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 104/1991 Z. z.

² Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023).

³ § 3 písm. f) zákona č. 245/2008 Z. z. (Školský zákon).

⁴ § 2 písm. ai) zákona č. 245/2008 Z. z. (Školský zákon) – účinnosť nadobúda 1. 1. 2025. Poznámky pod čiarou k odkazom 2a a 2b znejú: „2a) Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov. 2b) Dohovor proti diskriminácii vo vzdelávaní (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 276/2024 Z. z.). Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z.).“

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní

Štandardy postojov a hodnôt

Základným predpokladom pre úspešné zavedenie štandardov, ktoré zabezpečia proces prevencie, či odstraňovania segregácie vo výchove a vzdelávaní je zásadný posun v oblasti postojového a hodnotového nastavenia, kultivácie verejného diskurzu a medziľudských vzťahov všetkých aktérov vzdelávania, ktorí prichádzajú na pôde škôl do kontaktu so žiakmi a poslucháčmi.

Spoločnosť 21. storočia potrebuje občanov, ktorí majú také hodnoty, postoje, schopnosti, poznanie a kritické myslenie, aby mohli fungovať ako demokratickí a interkultúrne kompetentní občania. Postojové a hodnotové štandardy sú definované na základe kľúčových ukazovateľov (deskriptorov), ktoré boli vytvorené Radou Európy v dokumente Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru⁵. Deskriptory sú popisy a vysvetlenia týkajúce sa konkrétneho žiaduceho správania všetkých aktérov vo vzdelávaní:

- Zaobchádzať so všetkými ľuďmi bez rozdielu s rešpektom.
- Vyjadrovať úctu všetkým bez rozdielu a vnímať rozmanitosť ako príležitosť a prínos pre školu pri príprave a realizovaní aktivít výchovno-vzdelávacieho procesu.
- Vyjadrovať druhým ľuďom uznanie ako rovnocenným ľudským bytostiam.
- Rešpektovať ľudí rôzneho vierovyznania.
- Rešpektovať ľudí, ktorí majú odlišné politické názory.
- Prejavovať záujem spoznať presvedčenia, hodnoty, tradície a pohľady druhých ľudí na svet.
- Dávať priestor druhým ľuďom na vyjadrenie sa.
- Preukázať prebratie zodpovednosti za svoje skutky.
- Ospravedlniť sa, pokiaľ niekomu ublížim.
- Vyjadrovať vôľu a záujem spolupracovať a pracovať s druhými ľuďmi na presadzovaní spoločných záujmov.

Štandardy vyplývajúce z definície segregácie vo výchove a vzdelávaní:

▪ Škola a školské zariadenie pri uplatňovaní Štandardov dodržiavania zákazu segregácie vypracuje Plán uplatňovania Štandardov dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní a využíva Metodickú príručku desegregácie vo výchove a vzdelávaní vydanú Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR⁶.

a) Štandardy priestorovej desegregácie:

▪ Do všetkých priestorov školy alebo školského zariadenia, určených pre žiakov alebo poslucháčov, je umožnený rovný (nediskriminačný) prístup všetkým žiakom a poslucháčom. Škola alebo školské zariadenie

⁵ Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru bol vytvorený v roku 2018 Radou Európy, ktorej členským štátom je od roku 1993 aj SR. Pre SR má status odporúčania pri vytváraní vzdelávacích stratégií a metodík na podporu demokratickej kultúry, ľudských práv a sociálnych kompetencií.

⁶ Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023).

nemá priestory a budovy vyhradené pre jednotlivé skupiny žiakov vytvorené za účelom ich vylučovania alebo neprípustného oddeľovania na základe ktoréhokoľvek chráneného dôvodu uvedeného v antidiskriminačnom zákone⁷.

- Škola alebo školské zariadenie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu využíva priestory, ktoré spĺňajú normy stanovené regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva, pričom výchovno-vzdelávacie proces žiadnej zo skupín neprebíha v priestoroch, ktorých kvalita je výrazne rozdielna oproti iným priestorom.
- Ak má škola alebo školské zariadenie v jednotlivých vekových kohortách zastúpenie žiakov rôzneho etnického, národného alebo sociálneho pôvodu, farby pleti alebo iného chráneného dôvodu podľa antidiskriminačného zákona, má vytvorené triedy, v ktorých je vyvážené zastúpenie žiakov alebo poslucháčov týchto skupín.

b) Štandardy organizačnej desegregácie:

- Škola alebo školské zariadenie má nastavenú organizáciu školského vyučovania a denný program tak, aby nedochádzalo k vylučovaniu a neprípustnému oddeľovaniu niektorej skupiny žiakov a poslucháčov⁸.
- Všetky skupiny žiakov školy a školského zariadenia majú stanovené rovnaké vzdelávacie štandardy, na základe ktorých pedagogickí zamestnanci, odborní zamestnanci a ďalší zamestnanci vytvárajú učebné osnovy školského vzdelávacieho programu. Úpravy je možné realizovať len u žiakov, ktorým to určuje individuálny vzdelávacie program⁹, individuálny učebný plán¹⁰ alebo poskytnuté podporné opatrenia¹¹.
- Všetky skupiny žiakov a poslucháčov majú umožnený rovný prístup k materiálno-technickému vybaveniu, učebným materiálom a iným vzdelávacím pomôckam výchovno-vzdelávacieho procesu prislúchajúcemu danému ročníku alebo stupňu vzdelávania.
- Škola alebo školské zariadenie je povinné využiť všetky dostupné prostriedky, nástroje a metódy, aby umožnila prístup ku vzdelávaniu v maximálnej miere všetkým skupinám žiakov aj v prípade krízových udalostí v škole¹². Po skončení krízovej udalosti je škola povinná realizovať príslušné podporné opatrenia na kompenzáciu prípadných výpadkov vo výchove a vzdelávaní, ktoré nemohli byť v maximálnej miere riešené počas krízovej situácie.

c) Štandardy sociálnej desegregácie

- Škola alebo školské zariadenie využíva potrebné a dostupné inkluzívne podporné opatrenia na podporu sociálneho začlenenia žiakov a poslucháčov a vytváranie pozitívnej podporujúcej sociálnej klímy v škole a školskom zariadení, ktorá prispieva k destigmatizácii a odstraňovaniu stereotypov a predsudkov.
- Škola alebo školské zariadenie organizuje a podporuje programy neformálneho vzdelávania a mimoškolské aktivity smerujúce k vytvoreniu priaznivej sociálnej klímy a interkultúrneho porozumenia v rámci školy alebo školského zariadenia, medzi žiakmi ako aj rodičmi.

⁷ Chránené dôvody podľa antidiskriminačného zákona sú charakteristiky ľudí, úzko spojené s ich dôstojnosťou a identitou, ktoré nesmú byť zneužitú pre neprípustné rozdielne zaobchádzanie s nimi. Sú to: „*pohlavie, náboženské vyznanie alebo viera, rasa, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotné postihnutie, vek, sexuálna orientácia, manželský stav a rodinný stav, farba pleti, jazyk, politické alebo iné zmysľovanie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie alebo dôvod oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti*“ § 2 ods. 1 zákona č. 365/2004 Z. z.

⁸ § 2 ods. 1 zákona č. 365/2004 Z. z. (antidiskriminačný zákon).

⁹ § 7a zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon).

¹⁰ § 26 zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon).

¹¹ § 145a zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon).

¹² Podrobné informácie ku krízovým udalostiam na školách sú dostupné na webovom sídle ministerstva.

- Škola alebo školské zariadenie prijíma, vzdeláva a vychováva všetky skupiny žiakov a poslucháčov podľa platných právnych predpisov bez vylučovania a neprípustného oddeľovania na základe akéhokoľvek chráneného dôvodu uvedeného v antidiskriminačnom zákone.
- V škole alebo školskom zariadení neexistujú procesy, postupy a usporiadania (ani na úrovni tried), ktoré vylučujú alebo neprípustne oddeľujú skupiny žiakov alebo poslucháčov na základe akéhokoľvek chráneného dôvodu uvedeného v antidiskriminačnom zákone.
- Škola alebo školské zariadenie umožňuje všetkým skupinám žiakov a poslucháčov, aby sa pre napĺňanie a rozvoj svojho potenciálu zapájali do aktivít a súťaží, ktoré sama organizuje, alebo sú škole a školskému zariadeniu sprostredkované, a aktívne ich k tomu motivuje a podporuje.
- Škola alebo školské zariadenie pri hodnotení žiakov alebo poslucháčov nekoná diskriminačne len na základe ich príslušnosti k niektorej sociálnej alebo etnickej skupine alebo iného chráneného dôvodu podľa antidiskriminačného zákona.

Článok 3

Záverečné ustanovenie

Tento dodatok je platný v plnom rozsahu od 1. marca 2025.

Dodatok č. 3

k školskému poriadku

Prevenia a riešenie šikanovania

Článok 1

Úvodné ustanovenie

1. Tento dodatok upravuje pravidlá prevencie a riešenia šikanovania v súlade so školským poriadkom školy.
2. Cieľom je zabezpečiť bezpečné, podporujúce a rešpektujúce prostredie pre všetkých žiakov, zamestnancov a zákonných zástupcov.

Článok 2

Základné ustanovenie

1. Na účel tohto školského poriadku sa rozumie:
 - a) šikanovaním v škole obťažovanie¹³ formou spravidla opakujúceho sa nežiaduceho správania šikanujúceho voči šikanovanému, ktoré je motivované úmyslom získať nad šikanovaným prevahu, šikanovaného ponížiť alebo získať vynútené mocenské postavenie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zstrašujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponižujúceho, potupujúceho, zneuct'ujúceho, zámerne zraňujúceho alebo urážajúceho prostredia vo forme verbálneho šikanovania, fyzického šikanovania, psychického šikanovania, emocionálneho šikanovania, nebezpečného elektronického obťažovania alebo nebezpečného prenasledovania,
 - b) priamym šikanovaním šikanovanie, pri ktorom šikanujúci zameriava svoje konanie priamo na šikanovaného opakujúcim sa úmyselným verbálnym, psychickým, emocionálnym alebo fyzickým násilím, pri ktorom sú spravidla prítomní aj účastníci šikanovania; je spojené s cieľom získať prevahu v kolektíve,
 - c) nepriamym šikanovaním šikanovanie, pri ktorom šikanujúci používa metódy a nástroje vzťahového násillia a emocionálneho vydierania, najmä v podobe prehliadania, ignorovania, zámerného vyčleňovania šikanovaného z kolektívu, šírenia nepravdivých alebo znevažujúcich informácií, citlivých zvukových záznamov (audiozáznamov), obrazových záznamov (videozáznamov) alebo zvukovo-obrazových (audiovizuálnych) záznamov o šikanovanom alebo manipulovaním názorov a postojov ostatných členov sociálnej skupiny k šikanovanému,
 - d) šikanujúcim žiak alebo skupina žiakov, ktorí opakovane psychicky alebo fyzicky ubližujú šikanovanému,
 - e) šikanovaným žiak alebo skupina žiakov, ktorí sú vystavení šikanovaniu,
 - f) účastníkom šikanovania žiak alebo skupina žiakov, ktorí sú prítomní pri šikanovaní, alebo ktorí majú o šikanovaní vedomosť a nie sú šikanujúcimi ani šikanovanými,
 - g) dôvodom šikanovania najmä osobitná charakteristika šikanovaného spočívajúca spravidla v jeho zdravotnom znevýhodnení, pohlaví, náboženskom vyznaní alebo viere, príslušnosti k národnosti alebo k etnickej skupine, sexuálnej orientácii alebo rodovej identite, jazyku, sociálnom, spoločenskom alebo majetkovom postavení jeho rodiny, alebo iná osobná

¹³ § 2a ods. 4 zákona č. 365/2004 Z. z o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

charakteristika spojená spravidla s nosením okuliarov, nadváhou alebo nízkou pohybovou gramotnosťou,

- h) verbálnym šikanovaním opakované nadávanie, urážanie, posmievanie sa, dobiedzanie, vyhrážanie sa fyzickým útokom, navádzanie na fyzický útok, prikazovanie šikanovanému vykonať určitý úkon proti jeho vôli, zastrašovanie, vydieranie alebo vylúčenie šikanovaného z kolektívu,
 - i) fyzickým šikanovaním nežiaduci a nechcený fyzický kontakt pre šikanovaného, pri ktorom šikanujúci šikanovaného opakovane bije, udiera, sáče alebo kope do neho, podrážka ho alebo hádže do neho rôzne predmety, skrýva, poškodzuje, privlastňuje si alebo ničí veci šikanovaného,
 - j) psychickým šikanovaním a emocionálnym šikanovaním ubližovanie negatívnym, ovplyvňovaním psychiky, emócií, nálady a duševného rozpoloženia šikanovaného, najmä opakovaným ponižovaním, zosmiešňovaním, zahanbovaním, opovrhovaním, ohováraním v jeho neprítomnosti, rozširovaním nepravdivých informácií alebo urážaním rodinných príslušníkov alebo blízkych osôb,
 - k) elektronickým šikanovaním (ďalej len „kyberšikanovanie“) verbálne, psychické šikanovanie a emocionálne šikanovanie uskutočňované v kybernetickom priestore bez fyzického kontaktu šikanujúceho a šikanovaného prostriedkami informačnej a komunikačnej technológie, ktoré môže mať aj anonymnú povahu, a pri ktorom šikanujúci dokáže uskutočniť útoky z rôznych miest, pričom šikanovaný sa o napadnutí nemusí okamžite dozvedieť a nemusí byť schopný identifikovať šikanujúceho; zverejnené informácie, fotografie, audiozáznamy a videozáznamy môžu byť prístupné veľkému počtu osôb a môže byť náročné ich odstrániť z kybernetického priestoru.
2. Na účel tohto školského poriadku sa za šikanovanie nerozumie:
- a) jednorazový alebo impulzívny prejav násillia alebo agresie medzi žiakmi akútnym neovládnutím emócií, ktoré bezprostredne odznievajú,
 - b) prejav násillia alebo agresie medzi žiakmi mimo školy, ktorý nevyplýva zo vzťahov medzi žiakmi v škole, okrem kyberšikanovania,
 - c) nezhoda medzi zamestnancom školy a žiakom súvisiaca s výchovno-vzdelávacím procesom.
3. Šikanovanie môže naplňovať skutkovú podstatu trestného činu¹⁴, kedy môže byť šikanujúci od veku 14 rokov trestne stíhaný najmä za trestný čin:
- a) ublíženia na zdraví¹⁵,
 - b) obmedzovania osobnej slobody¹⁶,
 - c) lúpeže¹⁷,
 - d) vydierania¹⁸,
 - e) hrubého nátlaku¹⁹,
 - f) nátlaku²⁰,
 - g) porušovania domovej slobody²¹,
 - h) sexuálneho násillia²²,
 - i) sexuálneho zneužívania²³,
 - j) krádeže²⁴,

¹⁴ § 8 Trestného zákona.

¹⁵ § 155 Trestného zákona.

¹⁶ § 183 Trestného zákona.

¹⁷ § 188 Trestného zákona.

¹⁸ § 189 Trestného zákona.

¹⁹ § 190 a 191 Trestného zákona.

²⁰ § 192 Trestného zákona.

²¹ § 194 Trestného zákona.

²² § 200 Trestného zákona.

²³ § 201 až 203 Trestného zákona.

²⁴ § 212 Trestného zákona.

- k) neoprávneného užívania cudzej veci²⁵,
 - l) poškodzovania cudzej veci²⁶,
 - m) nebezpečného vyhrážania sa²⁷,
 - n) nebezpečného prenasledovania²⁸,
 - o) výroby detskej pornografie²⁹,
 - p) rozširovania detskej pornografie³⁰,
 - q) prechovávaní detskej pornografie a účasti na detskom pornografickom predstavení³¹ alebo
 - r) ohovárania³².
4. Šikanovanie môže naplňať skutkovú podstatu priestupku proti:
- a) občianskemu spolunažívaniu³³ alebo
 - b) majetku³⁴.
5. Skutočnosť, že šikanujúci nie je trestne zodpovedný z dôvodu nízkeho veku³⁵, nie je prekážkou na podanie žaloby vo veci náhrady škody.
6. Zamestnanec školy, ktorému je známy prípad šikanovania a neprijme žiadne opatrenie k prevencii a riešeniu šikanovania, môže byť trestne stíhaný najmä za trestný čin:
- a) neprekazenia trestného činu³⁶,
 - b) neoznámenia trestného činu³⁷ alebo
 - c) ublíženia na zdraví³⁸.

Článok 3

Prevencia šikanovania

1. Pri prevencii šikanovania škola dbá na vytváranie bezpečného prostredia, v ktorom sa vznik šikanovania aktívne obmedzuje.
2. Pri prevencii šikanovania škola primerane pôsobí na žiakov podľa ich veku a psychickej úrovne a intelektuálnej úrovne s dôrazom na hodnotovú výchovu³⁹.
3. Za prevenciu šikanovania v škole zodpovedá riaditeľ školy. Riaditeľ školy zabezpečuje činnosti súvisiace s prevenciou šikanovania prostredníctvom činnosti pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.
4. Prevencia šikanovania sa zabezpečuje najmä:
 - a) využívaním takého obsahu výchovy a vzdelávania a takých metód a foriem výchovy a vzdelávania, ktoré posilňujú úctu, toleranciu, empatiu a solidaritu žiakov najmä voči sebe navzájom,
 - b) aktívnym sústavným výchovným pôsobením pedagogického zamestnanca a odborného zamestnanca vrátane prejavu záujmu o problémy žiaka v škole a mimo nej – INDEX OHROZENIA,

²⁵ § 215 Trestného zákona.

²⁶ § 245 a 246 Trestného zákona.

²⁷ § 360 Trestného zákona.

²⁸ § 360a Trestného zákona.

²⁹ § 368 Trestného zákona.

³⁰ § 369 Trestného zákona.

³¹ § 370 Trestného zákona.

³² § 373 Trestného zákona.

³³ § 49 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

³⁴ § 50 zákona č. 372/1990 Zb.

³⁵ § 22 Trestného zákona.

³⁶ § 341 Trestného zákona.

³⁷ § 340 Trestného zákona.

³⁸ § 155 až 158 Trestného zákona.

³⁹ Hodnotová výchova v školách, Štátny pedagogický ústav, 2022.

- c) dlhodobou strategickou činnosťou, realizáciou overených preventívnych programov s doplnením o činnosti neformálneho vzdelávania najmä prednášky, diskusie, činnosťami, ktoré posilňujú v žiakoch úctu, toleranciu, empatiu a solidaritu najmä voči sebe navzájom – VÝCHOVNÝ/Á PORADCA/KYŇA,
 - d) spoluprácou s rodičmi alebo inou fyzickou osobou, ktorá má žiaka zvereného do osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu, poručníkom alebo opatrovníkom (ďalej len „zákonný zástupca“), alebo so zástupcom zariadenia, v ktorom sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie, neodkladné opatrenie alebo ochranná výchova, výkon väzby alebo výkon trestu odňatia slobody (ďalej len „zástupca zariadenia“),
 - e) aktívnym prístupom orgánov školskej samosprávy pri navrhovaní a prerokovaní školského poriadku, školského vzdelávacieho programu a opatrení školy k prevencii šikanovania – RADA ŠKOLY,
 - f) spoluprácou školy so zariadeniami poradenstva a prevencie, pričom pri prevencii šikanovania zariadeniami poradenstva a prevencie sa informovaný súhlas zákonného zástupcu nevyžaduje – CPP.
5. Riaditeľ školy a výchovný/á poradca/kyňa posudzujú navrhované činnosti podľa odseku 4 písm. a) až e) z hľadiska predchádzania nežiaduceho vplyvu na žiakov v spolupráci so zariadením poradenstva a prevencie.
 6. Riaditeľ školy a výchovný/á poradca/kyňa priebežne informuje zákonných zástupcov alebo zástupcov zariadenia o opatreniach školy pri prevencii šikanovania najmä na webovom sídle školy, ak ho má zriadené, alebo na triednej schôdzi zákonných zástupcov v škole.
 7. Riaditeľ školy zodpovedá za systémové aktivity školy pri prevencii šikanovania. Riaditeľ školy v spolupráci s pedagogickou radou a orgánmi školskej samosprávy:
 - a) rozpracúva opatrenia školy pri prevencii šikanovania v školskom poriadku,
 - b) zabezpečuje dôkladný výkon dozoru v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu môže dochádzať.
 8. Riaditeľ školy:
 - a) zabezpečuje vzdelávanie zamestnancov školy v oblasti prevencie a riešenia šikanovania,
 - b) zapája do prevencie šikanovania orgány školskej samosprávy a zriaďovateľa,
 - c) zverejňuje kontaktné údaje právnických osôb, ktoré sa zaoberajú prevenciou a riešením šikanovania – STRÁNKA ŠKOLY,
 - d) zabezpečuje, aby v pracovnom poriadku školy bola upravená povinnosť zamestnanca školy bez zbytočného odkladu oznámiť podozrenie zo šikanovania, a prijať zodpovedajúce opatrenia,
 - e) oboznamuje zamestnancov školy so spôsobom oznamovania šikanovania a preverovania šikanovania,
 - f) zabezpečuje poučenie zamestnancov školy o skutočnosti, že šikanovanie môže naplňať skutkovú podstatu priestupku alebo skutkovú podstatu trestného činu,
 - g) zabezpečuje poučenie zamestnancov školy o skutočnosti, že šikanujúcemu môže byť uložené opatrenie vo výchove⁴⁰ okrem šikanujúceho, ktorým je dieťa materskej školy, a o skutočnosti, že ak šikanujúci nie je trestne zodpovedný z dôvodu nízkeho veku, nie je to prekážkou na podanie trestného oznámenia a na podanie žaloby vo veci náhrady škody, ktorú šikanujúci spôsobil na majetku alebo vo veci náhrady ujmy, ktorú spôsobil na zdraví,
 - h) informuje zamestnancov, žiakov a zákonných zástupcov alebo zástupcov zariadenia o postupe pri zistení šikanovania.

Článok 4

Preverovanie podozrenia zo šikanovania

⁴⁰ § 58 ods. 2 a 3 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

1. Riaditeľ školy a výchovný/á poradca/kyňa zostavuje skupinu zamestnancov školy, ktorá navrhuje a zabezpečuje postup pri riešení šikanovania; jej členmi sú najmä triedny učiteľ, školský psychológ, školský špeciálny pedagóg, výchovný poradca.
2. Opatrenia, metódy a postupy pri obmedzovaní šikanovania a nápravy jej dôsledkov sa navrhujú tak, aby zodpovedali vývinovej zrelosti, emocionálnej zrelosti a veku šikanujúceho, šikanovaného a účastníkov šikanovania, vrátane detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.
3. Riaditeľ školy a výchovný/á poradca/kyňa pri preverovaní incidentu, ktorý zahŕňa podozrenie zo šikanovania bez zbytočného odkladu najmä:
 - a) zabezpečí pomoc a ochranu potencionálnemu šikanovanému,
 - b) zabezpečí, aby v priebehu preverovania nedošlo k ďalšej konfrontácii medzi potencionálnym šikanujúcim a potencionálnym šikanovaným,
 - c) informuje zákonného zástupcu alebo zástupcu zariadenia potencionálneho šikanujúceho, potencionálneho šikanovaného a potenciálnych účastníkov šikanovania,
 - d) spíše a zaeviduje záznam o incidente.
4. Riaditeľ školy pri incidente podľa odseku 3 podľa potreby kontaktuje:
 - a) zariadenie poradenstva a prevencie,
 - b) orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
 - c) okresný úrad, ak ide o podozrenie zo spáchania priestupku, alebo políciu, ak ide o podozrenie zo spáchania trestného činu,
 - d) poskytovateľa záchranej zdravotnej služby.
5. Riaditeľ školy a výchovný/á poradca/kyňa pri preverovaní podozrenia zo šikanovania zabezpečí zistenie účastníkov šikanovania a ďalších svedkov a uskutočnenie individuálnych rozhovorov alebo konfrontačných rozhovorov medzi účastníkmi šikanovania alebo medzi svedkami:
 - a) uchováva dôkazy o podozrení zo šikanovania v nevyhnutnom rozsahu a počas nevyhnutného času,
 - b) zabezpečí pri rozhovoroch podľa písmena a) prítomnosť najmenej dvoch pedagogických zamestnancov alebo odborných zamestnancov,
 - c) zabraňuje zľahčovaniu šikanovania a takému konaniu, ktoré môže viesť k neriešeniu šikanovania, preverovaniu šikanovania pod emocionálnym nátlakom alebo v prítomnosti iných žiakov alebo k zverejňovaniu informácií z preverovania šikanovania.

Článok 5

Opatrenia na riešenie šikanovania a nápravu jeho dôsledkov

1. Škola dbá na bezodkladné riešenie šikanovania
2. Vo vzťahu k šikanujúcemu riaditeľ školy a výchovný/á poradca/kyňa:
 - a) zabezpečí individuálny rozhovor odborného zamestnanca školského podporného tímu alebo odborného zamestnanca zariadenia poradenstva a prevencie so šikanujúcim za prítomnosti jeho zákonného zástupcu alebo zástupcu zariadenia s cieľom objasnenia motivácie, sociálneho a rodinného pozadia správania šikanujúceho a určenia ďalšieho postupu; časti rozhovoru sa môžu konať aj bez prítomnosti zákonného zástupcu alebo zástupcu zariadenia, ak na to dá zákonný zástupca alebo zástupca zariadenia preukázateľný súhlas,
 - b) navrhne podľa potreby intervenciu v zariadení poradenstva a prevencie alebo zabezpečí intervenciu prostredníctvom odborného zamestnanca školy, vrátane podporných činností v príslušnej triede a zabezpečí podmienky pre fyzickú a psychickú bezpečnosť žiakov príslušnej triedy,
 - c) môže podľa potreby uložiť opatrenie vo výchove alebo znížiť stupeň klasifikácie správania žiaka⁴¹; to neplatí, ak ide o dieťa materskej školy.
3. Vo vzťahu k šikanovanému riaditeľka školy a výchovný/á poradca/kyňa:

⁴¹ § 55 ods. 15 zákona č. 245/2008 Z. z. v znení neskorších predpisov.

- a) zabezpečí podmienky na fyzickú a psychickú bezpečnosť šikanovaného a podľa potreby zabezpečí zdravotné ošetrovanie,
 - b) zabezpečí šikanovanému bezodkladnú psychologickú pomoc a podporu,
 - c) zabezpečí šikanovanému podľa potreby, po porade s príslušným odborným zamestnancom, cieleňú a systematickú podporu najmä prostredníctvom zariadenia poradenstva a prevencie,
 - d) spolupracuje podľa potreby so Štátnou školskou inšpekciou, regionálnym úradom školskej správy alebo s Úradom komisára pre deti.
4. Vo vzťahu k účastníkom šikanovania riaditeľka školy a výchovný/á poradca/kyňa:
- a) zabezpečí účastníkom šikanovania podľa potreby individuálnu podporu a poradenstvo na základe posúdenia školského podporného tímu, školského psychológa alebo psychológa zariadenia poradenstva a prevencie,
 - b) zabezpečí skupinovú intervenciu v spolupráci so školským podporným tímom alebo so zariadením poradenstva a prevencie,
 - c) zabezpečí skupinové činnosti s cieľom smerovania žiakov k pozitívnym postojom a hodnotám a k rozvíjaniu schopnosti identifikovať sociálno - patologické javy primerane ich veku, najmä v rámci realizácie preventívnych programov, triednických hodín, vyučovania prierezových tém, činností neformálneho vzdelávania.

Článok 6

Spolupráca so zákonným zástupcom a zástupcom zariadenia

1. Riaditeľ školy a výchovný/á poradca/kyňa pri rozhovore so zákonným zástupcom alebo so zástupcom zariadenia šikanovaného, šikanujúceho alebo účastníkov šikanovania vo veci šikanovania dbá na zachovanie dôvernosti informácií.
2. O rozhovore podľa odseku 1 vrátane informovania zákonného zástupcu alebo zástupcu zariadenia podľa čl. 4 ods. 3 písm. c), vyhotoví riaditeľka školy a výchovný/á poradca/kyňa zápis, z ktorého jedno vyhotovenie poskytne riaditeľka školy a výchovný/á poradca/kyňa zákonnému zástupcovi alebo zástupcovi zariadenia.

Článok 7

Účinnosť

Tento dodatok je platný v plnom rozsahu od 1. marca 2025.